

מטות

מדוע ציוה ד' להכות את מדין ולא את מואב?

הקדמה

נאמר בפרשתנו (פרק ל"א):

א. "וידבר ד' אל משה לאמר:

ב. נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים, אחר תִּאָסֵף אל עמיד".

גם בתחילת פרשת פינחס (פרק כ"ה) נאמר:

טז. "וידבר ד' אל משה לאמר:

יז. צרור את המדינים והכיתם אותם".

ושם גם מופיע נימוק:

יח. "כי צררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור, ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחתם, המִקָּה ביום המגפה על דבר פעור" (כה, טז-יח).

בשני המקומות ציוה ד' להכות את מדין.

כאשר מתבוננים בתיאור החטא מתעוררות שתי שאלות.

בסוף פרשת בלק (כה, א-ב) נאמר: "וישב ישראל בשטים, ויחל העם לזנות אל בנות מואב. ותקראן לעם לזבחי אלהיהן, ויאכל העם מזבחי אלהיהן. ויצמד ישראל לבעל פעור, ויחר אף ד' בישראל".

אחר כך נאמר: "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית..."

(שם, ו).

בפרשה זו מבואר שהיו בנות מואב רבות שהחטיאו את ישראל בזנות ובעבודה זרה, ומדינית אחת שהחטיאה איש מבני ישראל. בתחילת פרשת פינחס (כה, יד-טו) מפורש שהמדינית היא כזבי בת צור, ראש אומות בית אב במדין, והאיש הישראלי הוא זמרי בן סלוא, נשיא בית אב לשמעוני.

לפי זה יש לשאול שתי שאלות:

1. מדוע ציוה ד' להכות את מדין? הרי רק מדינית אחת החטיאה את ישראל!

אמנם בפרשת פינחס נאמר גם הנימוק: "כי צררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור", אבל נימוק זה עצמו צריך בירור מה כוונתו.

2. מדוע לא ציוה ד' להכות גם את מואב? והרי מואביות רבות החטיאו את ישראל!

על שאלות אלו ענו חז"ל והראשונים מספר תשובות, אבל ראשית נביא את שיטת האברבנאל, כיון שהיא מחודשת מאד.

חלק א: הסבר האברבנאל

א. תשובת האברבנאל לשתי השאלות

כתב האברבנאל בסוף פרשת בלק (כה, א): "והנראה מתוך הענין הזה הוא כי **בנות מדין היו הזונות האלו, והתנכרו עצמן לומר: 'מואביות אנחנו'**. ויש על זה ראייה חזקה: ... כי המדינים נמסרו להריגה מפני זה הענין, וכמו שאמר בשלל מדין: 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם' וגוי' (לא, טז), וכן נאמר: 'צרור את המדינים' וגוי', 'אשר נכלו לכם על דבר פעור' (כה, יז-יח). אם כן המדיניות נכלו, ולא המואביות!"¹

לפי האברבנאל הבנות שהחטיאו את ישראל לא היו כלל בנות מואב, אלא רק בנות מדין! ואף על פי שכתוב: "ויחל העם לזנות אל בנות מואב", הסיבה היא שהן אמרו על עצמן שהם בנות מואב, אבל הן שיקרו, והן היו בנות מדין, כמו שמפורש בפרשתנו.

ב. דיון בדברי האברבנאל

דברי האברבנאל מחודשים ביותר, ומוציאים את הפסוק "ויחל העם לזנות אל בנות מואב" מפשוטו! ולכאורה הם קשים ביותר: מדוע שהתורה תכתוב את דברי השקר של אותן בנות, ולא את האמת? אמנם יש להביא ראייה לעיקרון שכתב האברבנאל שמפני שבני ישראל חשבו שהבנות הן ממואב התייחסה אליהן התורה כאילו הן "בנות מואב", ממה שכתב רש"י במקום אחר:

בפרשת חקת, על הפסוק "וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי" (כא, א) כתב רש"י: "יושב הנגב - זה **עמלק**, שנאמר: 'עמלק יושב בארץ הנגב' (במדבר יג, כט), ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינן כנענים. ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו: 'נתפלל סתם', שנאמר: 'אם נתון תתן את העם הזה בידי'".

¹ עיין גם במלבי"ם בסוף פרשת בלק (כה, א) שכתב כאברבנאל, ובי"תורה אור" בפרשת כי-תצא (כג, ד) האריך בזה. ועיין עוד באברבנאל בפרשת מטות (לא, ב) שכתב כך, ועיין שם שכתב גם פירוש נוסף.

רואים מרש"י שיש מקומות שהתורה כותבת לא לפי מה שהיה באמת, אלא לפי מה שחשבו האנשים שנכחו באותו מאורע! וגם שם מדובר בעם ששיקר והציג את עצמו כעם אחר, והתורה כותבת לפי מה שהיה נדמה לבני ישראל, על פי השקר של אותו עם, ולא על פי מי שהוא היה באמת, ממש כמו בפרשתנו! וכן כתבו חז"ל והמפרשים במקומות נוספים בתנ"ך, ביחס לעמים, ביחס לאנשים, ביחס למקומות וביחס לתאריכים.²

יש לשאול: מדוע התורה כתבה לפי מחשבת האנשים ולא לפי האמת?
יש לענות על שאלה זו על פי שאלה אחרת שיש לשאול: מדוע העמלקים שינו לשונם לדבר בלשון כנען?

רש"י ענה על כך בדבריו המצוטטים לעיל, ודבריו התבארו בהרחבה במאמר "מלחמות ישראל בכנעני מלך ערד" בפרשת חקת.
מדוע בנות מדין אמרו שהן בנות מואב?
התשובה היא כדי שבני ישראל לא ינקמו במדין, ואולי גם כדי שינקמו במואב שהיו שונאים שלהם, כמו שכתב רש"י (כב, ד).
אבל "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד ד'" (משלי כא, ל), ו"די הפיר עצת גוים, הניא מחשבות עמים" (תהלים לג, י), ודי גילה לישראל שהבנות היו ממדין ולא ממואב, כדי שישראל ינקמו במדין ולא במואב, כשם שבני ישראל הבינו שהעם העומד מולם אינם כנענים, והצליחו להתגבר עליהם.

חלק ב: מדוע ציוה ד' להכות את מדין?

הקדמה

חז"ל הסבירו שהפסוקים בפרשת בלק הם כפשוטם, שבנות מואב החטיאו את ישראל, והובאו הדברים ברש"י, ויש לעיין כיצד יענו חז"ל על שאלות אלו.

א. תשובת רש"י

על השאלה הראשונה מדוע ציוה ד' להכות את כל המדינים, הרי לכאורה רק מדינית אחת החטיאה את ישראל, כתב רש"י בפרשת פינחס (כה, יח) על הטעם

² עיין במיוחס לרש"י לדברי הימים ב כ, א, וברד"ק יהושע ב, ז ושמואל א כח, כה בשם רב שמואל בן חפני, ובתוספות במסכת ראש השנה (יח ע"ב) ד"ה "זה תשעה בתמוז" בשם הירושלמי, וברבנו פרץ לפסחים (נ ע"א) ד"ה "ושמו אחד" ובמאמר "למי ניתנה ארץ ישראל אחר המבול?" בספרי "הדר התורה" פרשת נח.

לציווי ד' להכות את מדין: "כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור - שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותכם אחר פעור".

רש"י הסביר שהטעם להכות את מדין הוא שהם הפקירו את בנותיהם לזנות עם ישראל, כדי להטעותם אחר פעור. מפורש כאן ברש"י שהמדינים שלחו בנות רבות להכשיל את ישראל. אבל שאלנו שלכאורה רק מדינית אחת היתה בין הבנות, וכל השאר היו בנות מואב!

יש לומר שבהמשך פרשתנו מפורש שהיו מדיניות רבות!

כך נאמר שם: "ויאמר אליהם משה: החייתם כל נקבה. הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, למסר מעל בדי על דבר פעור, ותהי המגפה בעדת ד" (לא, טו-טז). וכתב רש"י שם (לא, טז): "הן הנה - מגיד שהיו מכירין אותן: זו היא שנכשל פלוני בה". מפורש אם כן ברש"י, שמדיניות רבות החטיאו את ישראל!

1. דיונו של "אור החיים" הקדוש

יש לציין שהתלבטות זו, בין העולה מהפסוקים בסוף פרשת בלק, לבין העולה מהמשך פרשתנו, כתב "אור החיים" הקדוש בתחילת פרשת פינחס (כה, טו): **"המדינית - אמר בה"א הידיעה, נראה לומר כי לא היתה אשה אחרת מדינית במופקרות זולתה.** ולזה גם כן בפרשת בלק, כשהזכיר: 'ויקרב אל אחיו', אמר: 'את המדינית' (כה, ו), בה"א הידיעה, לומר: אותה מדינית שהיתה במופקרות. וכפי זה לא הפקירו מדין בנותיהם. ואם היו המדיניות במופקרות - היה ד' מצוה עליהם להורגם [כלומר: היה ד' מצוה בפירוש להרוג גם את הנשים, ולא רק את הגברים, כדרך המלחמות]. וכן תמצא כשאמר הכתוב: 'ויחל העם לזנות אל בנות מואב' (שם א), הא למדת כי המופקות מואביות היו".

וכאן האריך "אור החיים" הקדוש להסביר לפי הבנה זו. אבל המשיך "אור החיים" הקדוש וכתב: "אלא שבא לידי מדרש (ילקוט מטות), וזה לשונם: 'הן הנה - מלמד שהיו מכירין אותם, ואומרים זה לזה: זה הוא שחטא עמה פלוני'. לפי מדרש זה לא אחת ולא שתיים היו!"

לפי זה קשה: מדוע נאמר בפרשת בלק "המדינית", שמשמע שהיתה רק מדינית אחת?

ענה על כך "אור החיים" הקדוש: "ואפשר לומר שמדין לא הפקירו מבנות הגדולים, אלא מהמוניהם, ולזה הורידו בלק שהפקיר בתו והוא היה מלך³. ולדרך

³ עיין שם ב"אור החיים" הקדוש לפני כן, שכתב: "ובזה מצאתי נחת במאמר חז"ל (במדבר רבה פכ"א) שאמרו כי צור, שנהרג עם נסיכי מדין, הוא בלק, ובשביל שהפקיר בתו, הורידוהו מגדולתו. שהיה ראש לכלם, דכתיב: 'ראש אומות' ועתה מנאו שלישי למלכי מדין. וצריך לדעת: מי גילה סוד

זה אומרו 'המדינית' פירוש המכובדת שבכולן, שלא יצאה ממדין בת מלך, אלא היא. ולדרך זה יתאמת לנו מה שפירשתי בסוף פרשת בלק, שישראל לא היו מכירין אותם, שהרי היו שם מדיניות הרבה, ולא אמר הכתוב אלא: 'ויחל העם לזנות אל בנות מואב' (כה, א), ולמה לא הזכיר גם בנות מדין? הא למדת שהיו כלן בעיניהם בנות מואב, שזולת זה היו הורגים אותם מתחילה ויטלו ממונם, או לבסוף אחר מעשה פינחס היה להם להרוג בנות מדין, אלא שהיו כל הנשים בחזקת בנות מואב".

2. מדוע נענשו גם הגברים?

שאל ה"כלי יקר" (דברים כג, ה): "ואף על פי שהנקיבות היו עיקר בזנות!" ותירץ: "מכל מקום עיקר האשמה תלויה באנשים, שדרכם לקדם, והאנשים התחילו בקלקלה, והמה הכריחו בנותיהן לזנות, ומטעם זה החיו בני ישראל הנקיבות במלחמת מדין (במדבר לא, ט-טו), כי טעו בדין זה שנתרחקו דווקא הזכרים"⁴.

ב. תשובת הרמב"ן

תשובה אחרת לשאלה הראשונה מדוע ציוה ד' להרוג את המדינים כתב הרמב"ן (כה, יח): "וטעם בנכליהם - כאשר פירשתי (לעיל כה, א) כי זקני מדין חשבו המחשבה הרעה הזאת, כמו שנאמר: 'ויאמר מואב אל זקני מדין' (לעיל כב, ד), כי בהם נתיעצו מתחילה, והם נתנו עצה זו למואב שתזנינה בנותם עמהם ויצמידו אותם לבעל פעור, להדיחם מעל ד', ואם לא נזכר שם. ועוד ששלחו להם בת מלכם לזנות עמהם. וזה טעם: 'ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם' - כי לולי מדעת יועצי המלכות נעשה, כבודה בת מלך במדין, מה תבקש בשטים בערבות מואב לבא אל מחנה עם אחר. כי ישראל בערבות מואב בשטים היו, ומאין תבא שם המדינית הזאת. אבל היתה יפת תאר מאד, ושלחו אותה זקני מדין שם, כי אמרו: 'בתואר אשה יפה רבים הושחתו' (יבמות סג ע"ב)".

זה כי צור הוא בלק? ולדברינו יש טעם נכון לומר כן, כיון שלא מצינו אלא מדינית אחת, כאן הבן שואל: מה נשתנית מדינית זו שיצתה מכל בנות מדין? אלא ודאי כי הוא זה בלק, אשר שכר עלינו בלעם, ויעצו, וקיים עצתו בבתו, והוא צור שזלזל בכבודו לקיים עצה רעה של בלעם. ואולי שלא רצו מואב להפקיר בנותיהם עד שקדם בלק, שהיה אז מלך עליהם, והפקיר בתו".⁴ עיין גם ב"כלי יקר" בפרשתנו (לא, טו). יש לציין שישוד זה שכתב ה"כלי יקר" כבר כתב הרמב"ן שיובא בסמוך, אלא שהרמב"ן נקט בדרך אחרת מרש"י, וכפי שיתבאר, ולכן הבאנו כאן בשיטת רש"י את דברי ה"כלי יקר".

לפי הרמב"ן נראה שבנות רבות היו ממואב, ורק מדינית אחת היתה, כזבי בת צור, ואף על פי כן ציוה ד' להרוג את מדין, כיון שהמדינים הם שנתנו את העצה למואבים לשלוח את בנותיהם, בנות מואב, להכשיל את ישראל, ועוד ששלחו את המדינית האחת, שהיתה יפת תאר מאד, להכשיל את ישראל!

דיון בדברי הרמב"ן

יש לעיין: כיצד יסביר הרמב"ן את הפסוק: "הן הנה היו לבני ישראל למסר למעל בדי' על דבר פעור", שמשמע ממנו שמדיניות רבות הכשילו את ישראל, ולא רק אחת?

שאלה זו שאל בפירוש "בית היין" (אות א) וענה: "צריך לומר שכשהפקירו מואב בנותיהן, נגררו אחריהן בנות מדין".

כלומר: בתחילה נתנו זקני מדין עצה למואב שישלחו את בנותיהם, וגם שלחו את כזבי בת צור, ועל זה לבד היה מגיע להם שננקום בהם, אבל נוסף על כך גם הצטרפו בנות נוספות ממדין להכשיל את ישראל.

בדברי הרמב"ן בפרקנו (לא, ו) מפורש שבנות מדין רבות הכשילו את ישראל: "והנה משה לא ציוה אותם מה יעשו, רק אמר להם לתת נקמת ד' במדין (פסוק ג) וחשב שלא ישאירו בהם שריד ופליט, כנקמת עמלק, או כנקמת שבעה עממים. וכאשר ראה שהשאירו הנשים והטף והבהמה, קצף על הנשים היודעות משכב זכר, כי ראוי לפקודי החיל להורגן תחילת כל דבר, גם לנקמה, גם לדין התורה: 'ואת הבהמה תהרוגו' (ויקרא כ, טו)".

חלק ג: מדוע לא ציוה ד' להכות את מואב?

א. תשובות שלפיהן החטא של מואב היה קל יותר

1. תשובת רש"י בפרשתנו

על הפסוק "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים, אחר תִּאָסֵף אל עמיק" (לא, ב), כתב רש"י: "מאת המדינים - ולא מאת המואבים, שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה, שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם [כלומר: לוקחים מהם שלל], שלא נאמר אלא: 'אל תתגר במלחמה' (דברים ב, ט). אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם".

כוונת רש"י היא על פי מה שהוא הסביר את הפסוק שם בפרשת דברים: "ואל תתגר וגו' - לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם, ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב: 'ויגר מואב מפני העם' (במדבר כב, ג), שהיו

שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון נאמר: 'ואל תתגר בס' (פסוק יט), שום גרוי, בשכר צניעות אמם, שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה: 'מואב'⁵.

לפי פירוש זה ד' לא ציוה להשמיד את המואבים, כיון שהמואבים הכשילו את ישראל מפחדם שישראל ישללו אותם. אבל המדינים לא פחדו שישראל ישללו אותם, ובאו להכשיל את ישראל מתוך שנאתם לישראל, ולכן ציוה ד' להשמידם. מפירוש זה אנו לומדים עד כמה מדקדק הקב"ה עם כל אחד, לא רק מה הוא עושה, אלא גם מדוע הוא עושה את אותו מעשה. מדברי רש"י בפרשת דברים אנו לומדים עד כמה מעשה טוב שעושה אדם, אפילו קטן, הקב"ה שומר לו את הזכות הזו למאות שנים⁶.

2. תשובת החזקוני

תשובה דומה לתשובת רש"י כתב החזקוני בפרשת פינחס (כה, יז): "צרור את המדינים - ולא את המואבים, כי המואבים מדאגה עשו, פן יבואו ישראל". בפרשתנו הוסיף החזקוני (לא, ג) בהסבר זה: "ועוד המואבים עשו מדאגה ואמרו: שמא ישראל יחשבו כי ארצנו ארץ רפאים, ויבואו עלינו".

לפי פירוש זה ד' לא ציוה להשמיד את המואבים, כיון שהמואבים הכשילו את ישראל מפחדם שמא ישראל יקחו את ארצם. אבל המדינים לא פחדו שישראל יקחו את ארצם, ובאו להכשיל את ישראל מתוך שנאתם לישראל, ולכן ציוה ד' להשמידם.

נראה שרש"י הבין שהמואבים ידעו שבני ישראל מנועים מלכבוש את ארצם, אבל הם יראו מכך שישראל שללו אותם. לעומת זאת החזקוני הבין שהמואבים לא ידעו שבני ישראל מנועים מלכבוש את ארצם, והם דאגו שישראל עלולים לכבוש את ארצם.

⁵ עיין ברש"י בפרשת וירא (בראשית יט, לו): "מואב - זו שלא היתה צנועה פירשה שמאביה הוא, אבל צעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה שכר בימי משה, שנאמר בבני עמון: 'אל תתגר בס' (דברים ב, יט) - כלל, ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם בס, אבל לצערך התיר לו".

⁶ מעשה זה היה כאשר היה אברהם בן כמאה שנה (עיין בראשית יז, א; פרקים יח-יט), בסמוך להולדת יצחק (בראשית כא, ה). בני ישראל יצאו ממצרים ארבע מאות שנה אחרי הולדת יצחק ("סדר עולם רבה" פ"ג, הובא ברש"י בראשית טו, יג ושמות יב, מ). והמלחמה במדין היתה בשנה הארבעים. עולה אם כן שמאז מעשה זה עברו כארבע מאות וארבעים שנה.

3. תשובה נוספת של החזקוני

עוד תשובה דומה כתב החזקוני שם: "ועוד שלקחו ישראל את ארצם מיד סיחון".

נראה שכוונתו היא שמתוך שלקחנו מסיחון את הארץ שהיתה פעם שלהם וסיחון כבש מהם, הם כעסו עלינו, ולכן ניסו להכשילנו, כדי להחזיר לעצמם את חבל הארץ הזה. אבל המדינים באו להכשיל את ישראל מתוך שנאתם לישראל, ולכן ציוה ד' להשמידם.

ב. תשובות שלפיהן מואב לא נענשו בגלל זכויותיהם

1. תשובת רש"י בפרשת פינחס

בפרשת פינחס כתב רש"י (כה, יח): "כי צוררים הם לכם וגוי' על דבר פעור - שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותכם אחר פעור. ואת מואב לא ציוה להשמיד, מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם, כדאמרינן בבבא קמא (לח ע"א וע"ב)". לפי פירוש זה המואבים ניצלו בזכות רות שהיתה עתידה לצאת מהם. מפירוש זה אנו לומדים עד כמה הצדיק עוזר לאומתו, אפילו עוד לפני שהוא נולד!

2. תשובת הרמב"ן

הרמב"ן (כה, יח) הביא את שני הסברי רש"י (שבפרשתנו ושבפרשת פינחס), והוסיף עוד הסבר על פי הפשט: "ועל דרך הפשט עוד, ארץ עמון ומואב ד' נתנה לבני לוט ירושה בעבור לוט אביהם, ששרת את הצדיק וגלה עמו לאותה הארץ, ולכך לא הרשה לעשות להם רעה בארצם. אבל מפני חטאם שהרחיקו את ישראל ולא קרבו אותם, הענישם להרחיקם מעל עמו: 'לא יבא עמוני ומואבי בקהל ד' (דברים כג, ד), מדה כנגד מדה".

כלומר: כיון שד' נתן לעמון ומואב את ארצותיהם ירושה מלוט, שהתלוה לאברהם ושרת אותו, מנע ד' מבני ישראל מלהילחם בארצם, לא רק שלא לכובשם, אלא גם שלא להכותם.

יש לציין שמאז מעשה זה של לוט עברו למעלה מארבע מאות וחמישים שנה⁷.

⁷ א. יציאת אברהם אבינו מחרן והליכתו לארץ כנען, וכן ירידתו למצרים היו כאשר היה אברהם אבינו בן שבעים וחמש שנה (בראשית יב, ד ו"סדר עולם רבה" פ"א). יצחק נולד כאשר היה אברהם אבינו בן מאה (בראשית כא, ה). בני ישראל יצאו ממצרים ארבע מאות שנה אחרי הולדת יצחק

גם מדברי הרמב"ן אנו לומדים עד כמה מעשה טוב שעושה אדם, אפילו קטן, הקב"ה שומר לו את הזכות הזו למאות שנים!

3. תשובה נוספת של החזקוני

עוד כתב החזקוני (לא, ג): "ולכך הלכו ישראל על המדינים ולא על המואבים, לפי שעדיין לא נתמלאת סאתם ולא בא קצם, כמו שנתנבא עליהם בלעם: 'אראנו ולא עתה, אשורנו ולא קרובי' (כד, יז)".

כוונת החזקוני היא שבהמשך אותו פסוק נאמר: "ומחץ פאתי מואב", אם כן מפלת מואב לא תהיה עתה.

סיכום

על הציווי להכות את מדין נשאלו שתי שאלות:

1. מדוע ציוה ד' להכות את מדין? הרי רק מדינית אחת החטיאה את ישראל!
2. מדוע לא ציווה ד' להכות גם את מואב? והרי מואביות רבות החטיאו את ישראל!

נאמרו על כך מספר תשובות:

א. לפי האברבנאל אכן בנות מואב לא החטיאו את ישראל, אלא רק בנות מדין, ומה שכתוב "בנות מואב" הכוונה היא שהן הציגו את עצמן כבנות מואב, אבל הן היו בנות מדין, ולכן לא ציווה ד' להכות את מואב, אלא רק את מדין, ומיושבות שתי השאלות.

ב. לפי חז"ל בנות מדין רבות החטיאו את ישראל, וגם בנות מואב רבות החטיאו את ישראל, ומיושבת השאלה הראשונה. כמו כן ד' ציוה להשמיד גם את זכרי מדין, ולא רק את הנקבות, כיון שהחטאת ישראל היתה ביוזמת הגברים, ששלחו את נשותיהם להכשיל את ישראל (רמב"ן ו"כלי יקר").

ג. אף על פי שלפי חז"ל בנות מואב החטיאו את ישראל, ד' לא ציוה להשמיד את מואב מפני שש סיבות, שמחולקות לשני סוגים:

שלוש סיבות שבגללן היה החטא של מואב קל יותר מהחטא של מדין:

(יסדר עולם רבה" פ"ג, הובא ברש"י בראשית טו, יג ושמות יב, מ). המלחמה במדין היתה בשנה הארבעים. עולה אם כן שמאז מעשה זה של לוט עברו ארבע מאות שנים וחמש שנה.

ב. עיין ברמב"ן בראשית יט, כט, ובמאמר "בזכות מה ניצל לוט מהפיכת סדום?" בספרי "הדר התורה" פרשת וירא.

1. המואבים עשו מעשיהם מיראה, שמא ישראל ישללו את רכושם, ואילו המדינים עשו מעשיהם לא מיראה, אלא משנאה (רש"י).
2. המואבים עשו מעשיהם מדאגה, שמא ישראל יכבשו את ארצם, ואילו המדינים עשו מעשיהם לא מדאגה, אלא משנאה (חזקוני).
3. המואבים עשו מעשיהם מפני שישראל כבשו חלק מארצם מידי סיחון, ואילו המדינים עשו מעשיהם משנאה (חזקוני).

עוד שלש סיבות שלמואב היו זכויות שבגללן הם ניצלו:

4. כדי להציל את רות המואביה, שעתידה היתה להיולד מהם (רש"י).
5. בזכות לוט אביהם, שהתלוה לאברהם ושרת אותו (רמב"ן).
6. מפני שעדיין לא התמלאה סאתם (חזקוני).

סיום

למדנו מפרשה זו מספר לימודים מוסריים:

1. "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד ד'", ו"ד' הפיר עצת גוים, הניא מחשבות עמים". הגויים רוצים להכשיל את ישראל בדרכים מתוחכמות, כדי שלא ננקום בהם, אבל ד' מגלה לנו את האמת, כדי שננקום בהם.
2. עד כמה מדקדק הקב"ה עם כל אחד, לא רק מה הוא עושה, אלא גם מדוע הוא עושה את אותו מעשה.
3. עד כמה מעשה טוב שעושה אדם, אפילו קטן, הקב"ה שומר לו את הזכות הזו למאות שנים!
4. עד כמה הצדיק עוזר לאומתו, אפילו עוד לפני שהוא נולד!

יהי רצון שנוזכה תמיד לעשות מעשים טובים, ולראות בקרוב בהתגלות מלך המשיח, שהוא מצאצאיה של רות המואביה.